

ПАМ'ЯТІ КОЛЕГИ, ТОВАРИША, ДРУГА!

18 травня 2019 року відійшов у вічність відомий вчений, талановитий організатор науки, всебічно розвинена порядна людина, мудрий наставник – **Михайло Георгійович Шандала**.

Михайло Георгійович народився 10 липня 1928 року в м. Краснодарі в родині репресованих діда й батька. Але про це за радянських часів уголос не говорили, ретельно приховували, щоб не стати дитиною «ворога народу».

Незважаючи на лихоліття війни, нестатки й голод, Михайло Георгійович закінчує в 1947 році середню школу № 28 в м. Краснодарі із золотою медаллю, що дає йому право вступити без іспитів до Московського авіаційного інституту. Але, як згадував сам Михайло Георгійович, з перших днів навчання зрозумів, що це не його покликання, і перевівся в Кубанський медінститут, який і закінчив у 1952 році з відзнакою.

У роки студентства М.Г. Шандалу доля звела з професором, зав. кафедрою загальної гігієни Ф.Х. Чехлатим, який запросив здібного студента лікувального факультету в аспірантуру з гігієни і доручив розробляти тему впливу цементного пилу на здоров'я працюючих на цементних заводах. Михайло Георгійович з теплом і великою пошаною завжди згадував про роль досвідченого організатора санітарно-епідеміологічної роботи проф. Ф.Х. Чехлатого в його становленні не лише як вченого, але і в особистому житті.

У 1956 р. разом зі своїм учителем Ф.Х. Чехлатим М.Г. Шандала переїздить до Дніпропетровська, де проходить шлях від асистента до проректора Дніпропетровського медичного інституту. Як завідувач кафедри загальної гігієни цієї установи, він багато зробив для її розвитку. Укріплював матеріально-технічну базу й особисто підбирав талановиту молодь. При кафедрі діяв студентський науковий гурток. У ці роки проявився талант М.Г. Шандали як керівника наукових розробок. Він умів знайти перспективний напрямок, відповідних виконавців і, не скокуючи їх ініціативи, скеровував науковий пошук.

Академік АМН СРСР О.О. Мінх і проф. Ю.Д. Думанський зіграли значну роль у виборі й виконанні Михайлом Георгійовичем теми докторської дисертації з вивчення іонізації повітряного середовища як гігієнічного фактора в чорній металургії. У цій роботі М.Г. Шандала,

на відміну від усталених поглядів академіка А.Л. Чижевського на аероіони як позитивний фактор, довів, що в ряді випадків аероіонізація є загрозою для здоров'я працюючих. Висновки захищеної М.Г. Шандалою в 1968 році докторської дисертації стали науковим підґрунтям для гігієнічної регламентації аероіонізації у виробничих і громадських будівлях.

Михайло Георгійович Шандала, будучи директором з 1971 до 1989 року Київського НДІ загальної і комунальної гігієни імені О.М. Марзеєва МОЗ України, достойно розвивав гігієнічну науку, основи якої були закладені академіком О.М. Марзеєвим і Д.М. Калюжним. Філософія поглядів Михайла Георгійовича Шандали втілена архітекторами в кольоровому мозаїчному панно на фасаді побудованої під його керівництвом і при безпосередній участі (від проекту до зведення) будівлі тепер ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзеєва НАМН України». У центрі всесвіту з його позитивними і негативними впливами Михайло Георгійович помістив чоловіка й жінку, їх дитя, і бачив завданням гігієністів дати суспільству інструмент для гармонійного розвитку людини і захисту здоров'я населення - мінімально необхідні, оптимальні і гранично допустимі рівні факторів ризику фізичної, хімічної і біологічної природи. Про статус у СРСР керованої М.Г. Шандалою наукової установи свідчить нагородження в 1981 році орденом Трудового Червоного Прапора.

У 1986 році М.Г. Шандала зорієнтував роботу всього Київського НДІ загальної і комунальної гігієни імені О.М. Марзеєва МОЗ України на забезпечення гігієнічних заходів з ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС: від санітарно-просвітницької роботи в засобах масової інформації до радіаційного моніторингу води, повітря, ґрунту і продуктів харчування рослинного і тваринного походження. Інститут поділився досвідченими кадрами (М.І. Руднев, І.П. Лось, В.В. Варецький та інші) для створення Центру радіаційної медицини НАМН України, який успішно діє і зараз. М.Г. Шандала був безкомпромісним у відстоюванні своїх наукових поглядів на наслідки для оточуючого середовища і здоров'я населення Чорнобильської катастрофи, за що неодноразово піддавався необґрунтованій критиці популістів.

На всіх етапах свого наукового життя М.Г. Шандала опікувався питаннями післядипломного удосконалення фахівців санітарно-гігієнічного профілю, не лише читаючи лекції, але і створюючи окремі кафедри.

З 1991 року М.Г. Шандала працює в Москві директором Федеральної державної установи науки «Науково-дослідний інститут дезінфектології» Росспоживнагляду, а з 1994 року завідує за сумісництвом створеною ним кафедрою дезінфектології ММА ім. І.М. Сеченова. Про плідність цієї роботи ми можемо судити за тематичними монографіями, численними публікаціями в наукових виданнях РФ й інших країн.

У 1970-1990 роках М.Г. Шандала разом з проф. Ю.Д. Думанським, проф. І.П. Лосем, проф. М.І. Рудневим, академіком НАМН України А.М. Сердюком, проф. Л.О. Олешкевичем, проф. В.Я. Акіменком й іншими вченими інституту розробляв проблему біологічної дії фізичних факторів довкілля, в основному неіонізуючого випромінювання мікрохвильового й радіочастотного діапазонів, електричного поля 50 Гц, статичного електричного поля, аеріонізації, шуму. У 1975-1990 роках М.Г. Шандалі довірили керувати радянсько-американським співробітництвом, яке вивело інститут на рівень світової науки в цій царині. Участь М.Г. Шандалі в роботі Міжнародного комітету з неіонізуючих випромінювань, у різних робочих групах ВООЗ зі створення критерію документів свідчить про світове визнання наукових й організаторських зусиль М.Г. Шандалі.

Колеги і співробітники ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України»

Громадська організація «Українська Асоціація громадського здоров'я»

Під керівництвом М.Г. Шандалі виконано й захищено понад 30 докторських і кандидатських дисертацій з різних проблем гігієни оточуючого середовища. М.Г. Шандала не боявся йти незвіданими шляхами в науці і кликав за собою послідовників. Він учив, що в науці головне – принести в скарбничку світової науки хоча б на копійку, але нових знань. Рекомендовані ним дисертантам теми були складними, але потрібними науці й суспільству в цілому.

М.Г. Шандала в конкурентній боротьбі з достойними суперниками в 1978 році виборов звання члена-кореспондента АМН СРСР, а потім через вісім років - дійсного члена АМН СРСР.

За період роботи в Україні М.Г. Шандала був удостоєний звання заслуженого діяча науки Української РСР (1981), а також нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1971), Жовтневої Революції (1976) і Дружби народів (1986).

У рідкі хвилини дозвілля Михайло Георгійович брав пензель і відтворював художньо своє бачення світу, він добре володів словом, у тому числі й поетичним, знав класику світової літератури, йому була притаманна любов до музики від класичних творів до народних пісень. Поряд з ним було надійно і тепло.

Ми дуже вдячні долі, що дала нам можливість працювати поряд з Великою Людиною, Видатним Вченим, Мудрим і Справедливим Наставником, який вів нас сміливо в складний суперечливий світ науки і суспільного життя.

*Світла Вам пам'ять, Михайле Георгійовичу!
Нам Вас не вистачає!*